

Iedereen aan boord van de brede basiszorg?

Een leidraad en kansenbank voor een participatief zorgbeleid

Referentie

Thys, S., Roose, I. & Huylebroeck, K. (2021). *Iedereen aan boord van de brede basiszorg? Een leidraad en kansenbank voor een participatief zorgbeleid*. Gent: Arteveldehogeschool. Deze leidraad werd ontwikkeld met middelen voor praktijkgericht wetenschappelijk onderzoek van de Arteveldehogeschool.

© 2021

Alle rechten voorbehouden. Niets uit deze opgave mag worden verveelvoudigd en/of openbaar gemaakt door middel van druk, fotokopie, microfilm of op welke wijze ook zonder voorafgaande, schriftelijke toestemming van de uitgevers.)

Inhoud

Inhoud	5
De kansenbank	6
Wat kan je doen met de kanskaarten?	9
Wat kan je doen met de inspiratiefiches?	10
Wat kan je doen met de infografieken?	11
Hoe begin je aan kwaliteitszorg?	13
Een kader voor kwaliteitszorg	15
Gemeenschappelijke taal over zorg	18
Wie kan je zoal betrekken?	34
Tot slot	43
Bronnen	44

De kansenbank

De kansenbank ondersteunt scholen bij de kwaliteitszorg van de brede basiszorg op school. De tools laten scholen toe om de perspectieven van diverse betrokken actoren in kaart te brengen en mee te nemen in de kwaliteitszorg van brede basiszorg en bij uitbreiding het zorgbeleid.

Wat?

De kansenbank bevat tools om bewust aan de slag te gaan met de kwaliteitszorg van brede basiszorg en om de betrokkenheid van verschillende actoren bij brede basiszorg te ondersteunen. Het is goed mogelijk dat je hier al (on)bewust mee bezig bent. In dat geval kan de kansenbank je helpen om bestaande initiatieven zichtbaar te maken, onder de loep te nemen of bij te sturen.

Er zijn kanskaarten die concrete methodieken aanreiken om met het schoolteam (met collega's, het zorgteam en de directie), ouders, leerlingen en onderwijspartners de kwaliteit van brede basiszorg op school in kaart te brengen. Door al deze actoren een stem te geven, werk je aan een participatief en gedragen zorgbeleid.

Naast de kanskaarten bevat de kansenbank inspiratiefiches die ondersteunend zijn bij het inzetten van de kanskaarten.

De kansenbank bevat ook twee sjablonen voor infografieken. Dit zijn posters die ingevuld kunnen worden om de brede basiszorg op school zichtbaar te maken of om diverse actoren te tonen waar ze terecht kunnen wanneer ze met vragen zitten.

Alle genoemde materialen zijn ook digitaal beschikbaar via: <https://www.arteveldehogeschool.be/projecten/samen-zorg-dragen-voor-elk-kind>

Een overzicht van de kanskaarten per doelgroep:

SCHOOLTEAM <ul style="list-style-type: none">- Dromen over brede basiszorg- Rond de tafel met collega's- Tevredenheidsenquête bij collega's- Teamwerking- Perspectieven verbinden	OUDERS <ul style="list-style-type: none">- Rond de tafel met ouders- Tevredenheidsenquête bij ouders- Perspectieven verbinden
LEERLINGEN <ul style="list-style-type: none">- Rond de tafel met leerlingen- Perspectieven verbinden	ONDERWIJSPARTNERS <ul style="list-style-type: none">- Rond de tafel met onderwijspartners- Perspectieven verbinden

Voor wie?

De kansenbank biedt mogelijkheden tot reflectie voor iedereen die rond brede basiszorg werkt. De kansenbank is specifiek ondersteunend voor zorgcoördinatoren, zorgteams en directies die de kwaliteit van de brede basiszorg op school in kaart willen brengen en verbeteren. Maar deze leidraad is even goed gericht op studentleraren of pedagogisch coaches, pedagogische begeleiders, CLB-medewerkers, ondersteuners of therapeuten die zich willen verdiepen in de brede basiszorg of aan de slag willen met verschillende betrokkenen om de kwaliteit van de brede basiszorg te versterken. We zien ook een interessante rol weggelegd voor de scholengemeenschappen en zorgcoördinatorenplatforms; de resultaten van de kanskaarten en hoe je daar als school mee aan de slag gaat, kunnen daar gedeeld worden om elkaar te inspireren.

Waarom?

Het M-decreet (2014) en het decreet leerlingenbegeleiding (2018) geven een centrale rol aan het zorgbeleid in het tegemoetkomen aan de noden van alle leerlingen. In juni 2017 voerde de onderwijsinspectie (2018) een onderzoek naar de kwaliteit van leerlingenbegeleiding in het basisonderwijs en in de eerste graad van het secundair onderwijs. Daaruit blijkt dat het bewust werk maken van kwaliteitszorg voor scholen een werkpunt is: “vertrekken van en handelen naar een visie, systematisch en cyclisch plannen meten van effecten...”

(Onderwijsinspectie, 2018, p.6). Scholen hebben dus nood aan ondersteuning bij een schoolbrede kwaliteitsontwikkeling van de onderwijsleerpraktijk en brede basiszorg. Vanaf september 2022 zou de huidige Vlaamse regering het M-decreet willen vervangen door het leersteundecreet (Onderwijs Vlaanderen, 2021). Daarbinnen zijn sterke brede basiszorg voor alle leerlingen en een doeltreffend beleid op leerlingenbegeleiding belangrijke doelstellingen.

Door wie?

Deze leidraad is het resultaat van het Praktijkgericht Wetenschappelijk Onderzoek ‘Samen zorg dragen voor elk kind’. Dit onderzoek focuste op interne kwaliteitszorg van zorgbeleid in basisscholen met betrekking tot brede basiszorg. Het project legde daarbij specifieke nadruk op het participatieve aspect: de mate waarin ouders, leerkrachten, leerlingen en andere onderwijsprofessionals als actieve partners betrokken worden in het zorgbeleid. Tijdens dit project werd onderzocht hoe de brede basiszorg van een basisschool onderworpen kan worden aan kwaliteitszorg en hoe verschillende partners en betrokkenen daaraan kunnen bijdragen. Het resultaat is een kansenbank die scholen ondersteunt in het betrekken van ouders, leerlingen, leerkrachten en andere onderwijsprofessionals bij het uitdenken, evalueren en bijsturen van de brede basiszorg en bij uitbreiding het zorgbeleid.

Wanneer?

In de volgende situaties kan je de kanskaarten inzetten:

- Als je als school voelt dat je op bepaalde zaken blijft stoten binnen de organisatie van brede basiszorg.
- Als je je de vraag stelt of je nog wel goed bezig bent op vlak van brede basiszorg en zorgbeleid.
- Als je op regelmatige tijdstippen de brede basiszorg en het zorgbeleid systematisch en in samenwerking met alle betrokkenen onder de loep wil nemen.
- Als je de continuïteit en gedragenheid van het zorgbeleid wil bewaken, bv. bij personeelwissels.
- Als je als nieuwe zorgcoördinator op een school zicht wil krijgen op de manier waarop elke betrokkene naar brede basiszorg en het zorgbeleid kijkt.

Wat kan je doen met de kanskaarten?

De kanskaarten bevatten kant en klare methodieken die je vlot kan inzetten om diverse actoren te bevragen over brede basiszorg. Tegelijkertijd zijn ze geen vast stappenplan dat je tot op de letter dient te volgen. Je kan ze flexibel inzetten volgens het tempo van de school en aanpassen aan de kenmerken van de actoren die je wil bevragen of de noden die opduiken binnen de specifiek context.

Dromen

Met de kanskaart Dromen over brede basiszorg kan je met het zorgteam nadenken over een toekomstdroom rond brede basiszorg om vandaaruit concrete acties te bepalen.

Een tevredenheidsenquête houden

Met de kanskaarten Tevredenheidsenquête bij collega's en Tevredenheidsenquête bij ouders krijg je een globaal beeld van collega's en ouders hun tevredenheid over brede basiszorg en bij uitbreiding het zorgbeleid. Door op geregelde tijdstippen een korte, laagdrempelige tevredenheidsenquête af te nemen hou je een vinger aan de pols. Door de resultaten van verschillende enquêtes naast elkaar te leggen, kan je nagaan hoe de tevredenheid evolueert doorheen de tijd.

In gesprek gaan

Met de kanskaarten Rond de tafel met collega's, Rond de tafel met leerlingen en Rond de tafel met ouders ga je in de diepte over wat brede basiszorg inhoudt, hoe actoren zich verhouden tot brede basiszorg, wat sterktes zijn van brede basiszorg en waar kansen liggen om de brede basiszorg op school te versterken.

Perspectieven verbinden

Met de kanskaart Perspectieven verbinden kan je de perspectieven van verschillende actoren die je bevroeg via de andere kanskaarten, integreren. Naast het verbinden van perspectieven maak je ook een analyse van sterktes en uitdagingen van de brede basiszorg op school.

Wat kan je doen met de inspiratiefiches?

De inspiratiefiches bieden bijkomende duiding bij concepten uit de kanskaarten. Ze bieden zo een gemeenschappelijke taal om over brede basiszorg te spreken waar de verschillende actoren op kunnen terugvallen.

Andere inspiratiefiches bevatten concrete hulpmaterialen die je kan inzetten tijdens een methodiek uit een kanskaart. Je kan deze materialen gerust vervangen door gelijkwaardige zaken die jullie op school gewoonlijk gebruiken.

Wat kan je doen met de infografieken?

Tijdens het onderzoek bleek dat scholen nood hebben aan een manier om de brede basiszorg op school zichtbaar te verduidelijken. De toolbox bevat enkele sjablonen die scholen toelaten om de brede basiszorg en bij uitbreiding, de zorgwerking, in beeld te brengen voor alle betrokken actoren.

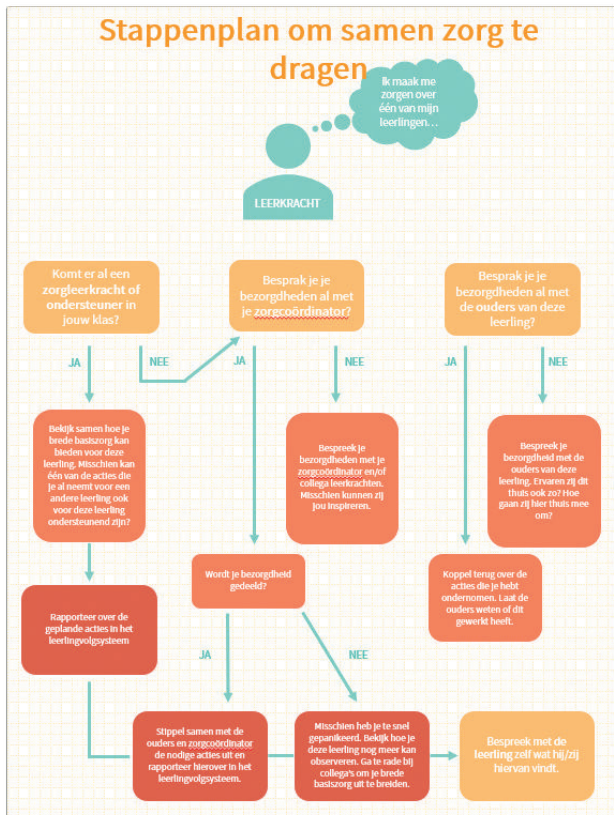
Infografiek 'Samen zorg dragen'

"Bestaande initiatieven en acties in kaart brengen is een opportuniteit om dat wat goed loopt expliciet te maken en waarderen." (CLB-medewerker)

Via deze infografiek kan je op een laagdrempelige manier zichtbaar maken hoe de school zorg invult. Het is hierbij belangrijk om een taal te hanteren die begrijpelijk is voor alle betrokkenen. In het luik 'ZORG op onze school' kan je aantonen hoe elke fase van het zorgcontinuüm ingevuld wordt op school. In het luik 'Dat doen we SAMEN' kan je zichtbaar maken wie allemaal betrokken is bij zorg op school. Dit kunnen ook groepen mensen zijn (het zorgteam, de klasleerkrachten, maar even goed de leerlingentraad of de ouderraad).

De poster laat ook toe om zichtbaar te maken waar de zorg op jullie school sterk in is (dit kan je invullen in de sterren) en op welke sleutels jullie willen inzetten om de zorg nog sterker te maken (dit kan je aanvullen in de sleutels).

Flowchart

‘Stappenplan om samen zorg te dragen’

Via deze flowchart kan je visueel aan alle betrokkenen duidelijk maken waar en bij wie ze terecht kunnen als ze met een vraag of bezorgdheid zitten. Je maakt met deze flowchart als het ware een soort van stappenplan die de taakverdeling en procedure op vlak van brede basiszorg verduidelijkt.

Je vindt in deze toolbox verschillende sjablonen voor een stappenplan vanuit een vraag of bezorgdheid van elke betrokkene (bv. leerkracht, ouders, leerling, externe onderwijsprofessionals). Het reeds uitgewerkte stappenplan vanuit de actor leerkracht geeft concrete inspiratie. Je kan dit als school volledig aanpassen aan je eigen manier van werken.

“Als school werkten we duidelijke stappenplannen en procedures uit om iedereen die betrokken is bij zorg de info te bieden die hij of zij nodig heeft.” (Zorgcoördinator basisschool DL)

TIP: HET INVULLEN VAN DEZE INFOGRAFIEKEN KAN OOK DEEL UITMAKEN VAN HET PROCES VAN KWALITEITZORG DAT JE DOORLOOPT VIA DE KANSKAARTEN.

Hoe begin je aan kwaliteitszorg?

Initiatief nemen

Omdat brede basiszorg deel uitmaakt van het ruimere zorgbeleid zullen de directie of zorgcoördinator – vanuit hun mandaat om beleid te voeren – doorgaans het initiatief nemen om het proces van kwaliteitszorg op te starten (Jansegers & Vanpeperstraete, 2012). Ook onderwijspartners die scholen begeleiden op vlak van kwaliteitsontwikkeling, zoals bv. de pedagogische begeleidingsdienst, kunnen betrokken worden bij het initiatief en scholen ondersteunen om de kanskaarten voor kwaliteitszorg in te zetten.

“Wie neemt de coachende rol op?”

“Welke vaardigheden zet ik als coach in?”

“Welke rol heeft een coach?”

Op de Potential to Teach website worden een reeks veelgestelde vragen beantwoord omtrent het opzetten van een traject binnen een schoolteam.

<https://potentialtoteach.be/veelgestelde-vragen>

Het initiatief bekend maken

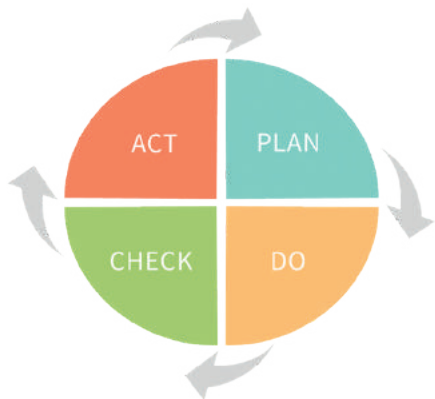
Het is belangrijk dat alle betrokkenen (collega's, ouders, kinderen, onderwijspartners) op de hoogte zijn van wat er te gebeuren staat. Stel hierbij het algemene doel van het traject voorop, namelijk met alle betrokkenen de brede basiszorg verbeteren in functie van het welbevinden en leren van alle leerlingen. Maak de verschillende stappen visueel doorheen de tijd zodat iedereen weet waaraan hij of zij zich kan verwachten. Laat ook ruimte voor reacties van betrokkenen op het initiatief. Deze kan je meenemen in het verdere proces. Zo creëer je ruimte voor gedragenheid van het initiatief.

Kwaliteitszorg als proces

Kwaliteitszorg is een langdurig proces dat gericht is op duurzaamheid op lange termijn (Jansegers & Vanpeperstraete, 2012). Dit vraagt tijd, inzet en energie. De voortdurende veranderende samenleving zorgt er ook voor dat dit proces nooit echt af is.

Een kader voor kwaliteitszorg

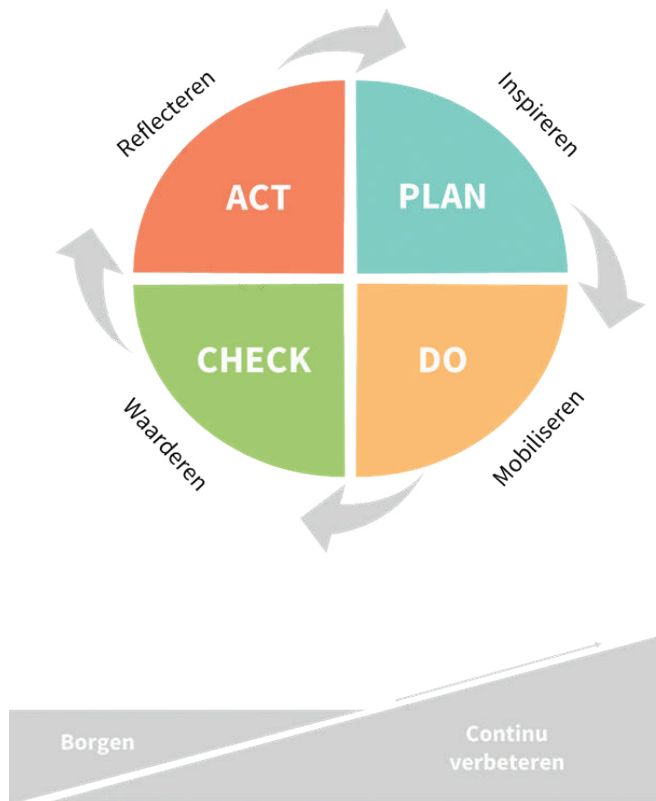

Cyclisch verbeteren

Wil je vanuit een kader voor kwaliteitszorg de brede basiszorg op school verbeteren? Dan kan dit vanuit de Plan – Do – Check – Act-cyclus (PDCA). Door de vier stappen uit de cyclus te doorlopen kan je stap voor stap de brede basiszorg en bij uitbreiding het zorgbeleid van de school, onder de loep nemen en versterken.

Hieronder vatten we samen wat elke fase van de cyclus betekent in het kader van het verbeteren van de brede basiszorg en bij uitbreiding het zorgbeleid.

De 4 werkwoorden van kwaliteitszorg

Wil je gaan voor een duurzame en continue verbetering van de brede basiszorg? Dan kan je de volgende 4 werkwoorden tijdens de hele PDCA-cyclus in het achterhoofd houden: inspireren, mobiliseren, waarderen en reflecteren. Hieronder vatten we samen wat elk werkwoord betekent in het kader van de brede basiszorg en bij uitbreiding het zorgbeleid.

De kansabank en de PDCA-cyclus

De kanskaarten en inspiratiefiches kan je inzetten doorheen de hele PDCA-cyclus. De meeste kanskaarten situeren zich binnen de plan- en check-fase. Voor de do- en act-fase voorzien we verder in deze leidraad praktijkinspiratie uit de scholen die deelnamen aan het project.

Een overzicht van de kanskaarten per fase uit de PDCA-cyclus:

DO & ACT met Potential

Het Potential 'Power to teach all' project ontwikkelde een heleboel materialen om de competentieontwikkeling van leerkrachten en teams te versterken om meer inclusief te werken.

<https://potentialtoteach.be/zoek-materiaal/>

Verschillende van deze materialen kan je inzetten in de do- en act-fase. We lichten er enkele uit:

- Beeldcoaching: observeren om te leren. Methodiek om via beelden inclusieve praktijken zichtbaar te maken, collega's te inspireren en verder te professionaliseren.
- Viewmaster voor inclusieve praktijk. Kijkwijzer om de eigen lespraktijk onder de loep te nemen.
- Hulpbronnen voor inclusie: een GPS. Werkvorm om te verkennen welke hulpbronnen je kan benutten om inclusieve leeromgevingen te creëren.

Gemeenschappelijke taal over zorg

Brede basiszorg?

“Voor onze school betekent zorg het doorvoeren van aanpassingen zodat iedereen meetelt.” (Zorgcoördinator basisschool DL)

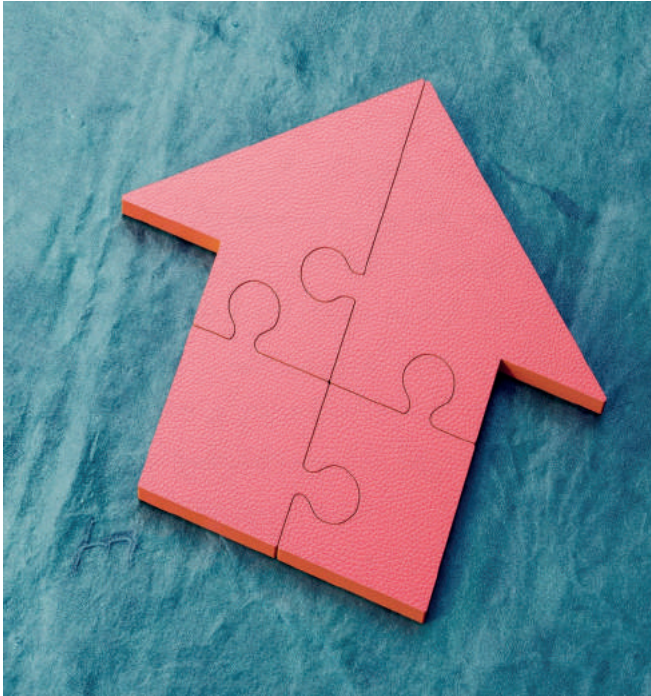

Wanneer diverse actoren in gesprek gaan over brede basiszorg, is het belangrijk om op dezelfde golflengte te zitten. Dat begint bij een gemeenschappelijke taal.

Brede basiszorg betekent dat de school alle leerlingen een krachtige leeromgeving aanbiedt, zoveel mogelijk de ontwikkeling van alle kinderen stimuleert, hen systematisch opvolgt en actief en preventief werkt aan het welbevinden en de betrokkenheid van elk kind (Onderwijs Vlaanderen, 2014).

Brede basiszorg gaat dus over alle leerlingen en wat zij nodig hebben om hun talenten en mogelijkheden te kunnen ontplooiën (Prodia, n.d.). De leerkracht past actief de leeromgeving aan, aan de noden/vragen/uitdagingen van elk kind, maar bekijkt ook hoe dit een meerwaarde kan zijn voor alle leerlingen.

Daarbij is het van belang om open te staan voor de vragen, zorgen van ouders en kinderen en de verwachtingen helder te stellen tussen ouders en leerkrachten. Ouders en kinderen zijn een actieve participant in zorg en onderwijs (Pameijer en collega's, 2007).

Bij het bevragen van verschillende actoren over de kwaliteit van de brede basiszorg kwamen vier categorieën van bevindingen naar voor:

- 1) Algemeen zorgbeleid
- 2) Leren van leerlingen
- 3) Sociaal-emotionele ontwikkeling
- 4) Samenwerking

De kansenbank voorziet inspiratie en ondersteunende methodieken om met verschillende actoren aan de slag te gaan rond deze vier categorieën.

In wat volgt verduidelijken we elk van deze categorieën. We geven ook per categorie inspirerende praktijken weer uit de scholen die deelnamen aan dit project. Via enkele kritische reflectievragen doen we je stilstaan bij de valkuilen die uit het onderzoek naar voor kwamen.

In de toolbox zit per categorie een inspiratiefiche die de inhoud van de categorie kernachtig weergeeft. Je kan deze bij de hand houden tijdens het uitvoeren van een methodiek.

1. Algemeen zorgbeleid

Het beleid dat een school heeft over brede basiszorg situeert zich binnen het ruimere zorgbeleid van de school. Verplichte kaders vanuit het Vlaamse beleid die als basis dienen van dit zorgbeleid zijn handelingsgerecht werken, het zorgcontinuüm en redelijke aanpassingen. Concreet bestaat het zorgbeleid veelal uit gemaakte afspraken over overlegstructuren, te volgen procedures, de wijze waarop de school afspraken maakt over het creëren van een krachtige leeromgeving, hoe de school haar zorguren inzet, ... kortom alle 'geschreven' regels, uitgesproken afspraken en bewuste manieren van handelen omtrent brede basiszorg. Maar doorheen het onderzoek merkten we ook dat een zorgbeleid zich kan uiten in de interne 'manieren van doen', de ongeschreven regels en gedeelde mindset die zich uiten in het dagelijkse handelen en die leerkrachten, ouders en leerlingen als 'normaal' zien. Mahieu & Verhoeven (2019) identificeren deze 'manieren van doen' als een onderdeel van de schoolcultuur.

Het algemeen zorgbeleid concretiseert zich verder in de wijze waarop leerlingen hun leerproces en sociaal-emotionele ontwikkeling wordt ondersteund. Daarnaast uit dit zich ook in de samenwerkingsvormen die ontstaan tussen collega's, partners, ouders en kinderen in functie van de brede basiszorg.

De volgende drie categorieën van brede basiszorg die hierna besproken worden kunnen dus niet afzonderlijk gezien worden van het algemene zorgbeleid. Omdat deze categorieën echter een specifieke eigenheid hebben die naar voor kwam uit het onderzoek, besteden we aan elk van deze categorieën verdiepende aandacht.

INSPIRERENDE PRAKTIJKEN

Basiszorg als mindset

In basisschool W zijn de directie, leerkrachten, en ouders het erover eens dat het bieden van brede basiszorg een algemene ingesteldheid of vanzelfsprekendheid is binnen de school. Volgens de directie en zorgcoördinator hangt dit onlosmakelijk samen met een afgesproken aanpak die deze mindset in de praktijk brengt en zelfs als eyeopener werkt voor leerkrachten bij wie het draagvlak voor zorg minder groot is. Deze mindset kwam er niet zonder slag of stoot. Het zorgbeleid kwam via een geleidelijk proces van vallen en opstaan tot stand en verliep niet zonder weerstand. Door gebruik te maken van het olievlek-principe konden de trekkende leerkrachten vanuit enkele positieve ervaringen andere leerkrachten inspireren.

Zorguren zo inclusief mogelijk inzetten

In basisscholen B en SJ worden zorguren zoveel mogelijk geïnvesteed op de klasvloer zodat ze tegemoetkomen aan de noden van zoveel mogelijk leerlingen. Begeleiding gebeurt hierdoor zoveel mogelijk binnen een klassikale setting. Zo kunnen leerlingen samen met hun leeftijdsgenoten les volgen én tegelijk de nodige ondersteuning krijgen. Basisschool B kiest in het licht van deze visie bewust voor kleinere klassen. Per klas is er een zorgleerkracht die de klasleerkracht ondersteunt of in kleine flexibele groepjes aan de slag gaat met kinderen voor bepaalde lessen. Ook in basisschool SJ zijn zorgleerkrachten verbonden aan een specifiek leerjaar. Ze weten exact wat verwacht wordt op dat niveau. De ouders waarderen het bovendien dat kinderen de zorgleerkracht zien als een gewone leerkracht.

Transparante schoolbrede informatieoverdracht

Omdat er vraag was naar een meer transparante informatieoverdracht ontwikkelde basisschool IM in samenspraak met de leerkrachten een klasovernamedocument. Dit document laat informatieoverdracht toe over de leerjaren heen. In basisschool W werd een schoolbreed leerlingvolgsysteem geïmplementeerd dat systematisch gebruikt wordt door de leerkrachten en gekoppeld wordt aan het multidisciplinaire overleg. Opvolging van leerlingen via dit systeem gebeurt via diverse databronnen zoals rapporten, observaties en oudercontacten. Zo wil de school een totaalbeeld krijgen van leerlingen.

In de reflectiekaarten van het praktijkwetenschappelijke onderzoeksproject wonderwel schakelen vind je reflectievragen om samen met het schoolteam en diverse betrokkenen het algemeen zorgbeleid in vraag te stellen en duurzaam vorm te geven:

<https://www.arteveldehogeschool.be/projecten/wows-wonderwel-schakelen>

EEN KRITISCH BLIK

- > **Choose your battles wisely.** Brede basiszorg kan zich uiten in een veelheid aan initiatieven die elk aan andere noden tegemoetkomen. Hierdoor kunnen leerkrachten het gevoel krijgen dat zorg hun draagkracht overstijgt. Welke keuzes kan je als school maken om de speerpunten in het zorgbeleid te realiseren? Kan er gekozen worden voor een meer inclusieve aanpak die tegemoetkomt aan diverse behoeften in plaats van een versnipperde aanpak voor afzonderlijke behoeften?
- > **Komt zorg ook ter sprake buiten het zorgoverleg?** Door zorg een vast agendapunt te maken op de personeelsvergadering werk je aan een gedragen beleid dat brede basiszorg naar voor schuift als een gedeelde verantwoordelijkheid.
- > **Is de zorgstructuur voldoende helder voor alle betrokken actoren?** Als iemand (leerkracht, ouders, leerling) met iets zit of een uitdaging ervaart, is het dan duidelijk bij wie hij of zij terecht kan?
- > **Is de zorgstructuur voldoende flexibel?** Wat als er onverwacht collega's uitvallen? Valt de zorgstructuur dan in duigen of is deze voldoende flexibel om onverwachte omstandigheden op te vangen?

- > **Hoe laagdrempelig is de zorgadministratie?** Hoeveel tijd neemt het invullen van een zorgdossier in beslag? Hoe vlot vinden leerkrachten hun weg in het leerlingvolgsysteem?
- > **Zijn overgangsmomenten kwetsbare momenten?** Brengen overgangsmomenten (bv. naar een volgende graad) de continuïteit van de zorg in het gedrang?

2. Leren van leerlingen

Leerlingen verschillen van elkaar in interesses, leertempo, leerstijlen en de rugzak aan kennis en vaardigheden die ze meebrengen naar school (Kenniscentrum Potential, n.d.-a). In de brede basiszorg zorgt een school dat elke leerling zich volgens zijn of haar mogelijkheden en talenten kan ontplooiën. Deze tweede categorie gaat over de wijze waarop de brede basiszorg leerlingen hun leerproces stimuleert binnen een krachtige leeromgeving en ondersteunt via een systematische, en transparante opvolging. Verschillende kaders of methoden kunnen richting geven aan de wijze waarop de brede basiszorg het leren van leerlingen ondersteunt zoals binnenklasdifferentiatie, universeel ontwerp, breed evalueren, co- of teamteaching, groeigericht denken of de zelfdeterminatie theorie (Griful-Freixenet & Van de Putte, 2019). Wat al deze kaders gemeenschappelijk hebben is dat ze niet uitgaan van een 'one size fits all'-aanpak. Ze zijn er met andere woorden op gericht om de verschillen tussen leerlingen te erkennen en via collectieve en structurele aanpassingen een leerproces te creëren dat uitdagend en toegankelijk is voor iedereen (Griful-Freixenet & Van de Putte, 2019).

INSPIRERENDE PRAKTIJEN

Een differentiatiebeleid met ruimte voor vrijheid

Verschillende basisscholen die meewerkten aan dit project gebruiken een sporenbeleid om differentiatie vorm te geven. Een sporenbeleid is gericht op differentiatie in de klas. Elk spoor staat voor een specifiek niveau. Spoor 1 richt zich bijvoorbeeld op leerlingen die nog wat extra hulp nodig hebben, spoor 2 op leerlingen die de basis onder de knie hebben en spoor 3 op leerlingen die extra uitdaging nodig hebben. Sommige scholen werken met drie, anderen met vier sporen. Leerlingen volgen een welbepaald spoor op basis van hun zelfinschatting of door middel van (pre-)toetsen. Elke leerkracht heeft de vrijheid zijn eigenheid te bewaren in de wijze waarop gedifferentieerd wordt op de verschillende sporen. Zo werken sommige leerkrachten in basisschool W bijvoorbeeld met contractwerk, anderen met hoekenwerk en nog weer anderen met een ploetermap voor leerlingen die extra uitdaging nodig hebben. Ook huiswerk wordt in basisschool W gedifferentieerd naargelang de noden van leerlingen.

Verticale leerlijnen

In basisschool SJ zorgen verticale leerlijnen voor een goede afstemming over de verschillende leerjaren heen. Het krijgen van ruimte om de leerlijnen geregeld onder de loep te nemen is volgens leerkrachten cruciaal om deze aanpak te laten werken. Zo zijn de leerlijnen een agendapunt tijdens studiedagen. Dan wordt tijd gemaakt om in te gaan op uitdagingen die worden ervaren. De aandacht die de school besteedt aan leerjaar-overstijgend werken vertaalt zich ook in de aandacht die de school besteedt aan een vlotte overgang tussen het kleuter en lager onderwijs. Zo is er bijvoorbeeld bewust voor gekozen om een leerkracht uit het eerste leerjaar ook halftijds in de derde kleuterklas te laten werken.

Op de Klascement site 'Iedereen telt mee' vind je een inspirerende collectie aan aangepast lesmateriaal voor leerlingen met specifieke onderwijsbehoeften.

www.klascement.net/iedereenteltmee/

EEN KRITISCH BLIK

- > **Differentiëren én samen leren?** Laat de differentiatiepraktijk voldoende toe dat diverse lerenden samen met en van elkaar kunnen leren?
- > **Duurzaam differentiëren?** Kunnen materialen die gebruikt worden om te differentiëren duurzaam ingezet worden (bv. een differentiatieplan die groeit over de jaren heen) zodat leerkrachten niet steeds ad hoc hoeven te differentiëren en de werkdruk verlicht kan worden? Via duurzame materialen kunnen leerkrachten elkaar bovendien versterken én inspireren.
- > **Krijgt feedback een plaats in de differentiatie-aanpak?** Feedback is een belangrijke motor voor het leren van leerlingen en de leerkracht. Via feedback kan het individuele leerproces van een leerling gestimuleerd en gemotiveerd worden zodat elke leerling vooropgestelde leerdoelen kan bereiken (Struyven, Coubergs, Gheysens, & Engels, 2015).
- > **Wordt differentiatie ook doorgetrokken in de evaluaties?** Differentiatie en evaluatie zijn niet van elkaar weg te denken. Hoe trekt de school de differentiatiepraktijk door bij toetsen en evaluaties?

> **Maakt differentiatie naar boven toe deel uit van het ruimere zorgbeleid?**

> **Hoe kan de school tegemoet komen aan de professionaliseringsnoden van leerkrachten?** Zijn er voldoende mogelijkheden voor leerkrachten om te leren van elkaar? Kan de school leren van de aanpak in andere scholen? Kan teamteaching ingezet worden om te leren van collega's (uit andere leerjaren)?

> **Is het voor ouders duidelijk wat de differentiatieaanpak inhoudt?** Begrijpen ze wat termen als een sporenbeleid, contractwerk of hoekenwerk concreet inhouden?

3. Welbevinden

Een derde categorie bevindingen omtrent brede basiszorg situeert zich rond de mate waarin de school inzet op het welbevinden van leerlingen. Ook al staat het concept welbevinden of sociaal-emotioneel welzijn, minder centraal in richtinggevende kaders rond brede basiszorg (bv. Prodia, 2015), toch is dit een belangrijk onderdeel van een krachtige leeromgeving die gekenmerkt wordt door een positief, veilig en rijk leerklimaat. Leerlingen die gemotiveerd zijn, voelen zich beter en leren ook beter. Leerlingen zullen meer gemotiveerd zijn wanneer de schoolse leer- en leefomgeving tegemoet komt aan hun behoefte aan verbondenheid, autonomie en nood om zich bekwaam te voelen (competentie) (Ryan & Deci, 2000). Door in te zetten op deze drie basisbehoeften zet de school ook in op een positieve leerkracht-leerling relatie én positieve relaties tussen leerlingen (Kenniscentrum Potential, n.d.-b).

INSPIRERENDE PRAKTIJKEN

Hoe gaat het met jou?

In basisscholen B, IM en SJ worden op regelmatige basis individuele kindgesprekken of kindcontacten met elk kind georganiseerd. Daarbij wordt in de eerste plaats gepeild naar het welbevinden van de leerlingen, maar ook soms naar leeraanpak (bv. ‘Hoe maak je thuis je huiswerk’), sociale interacties (bv. ‘Heb je ruzie met iemand?’) en betrokkenheid bij het klasgebeuren (bv. ‘Vind je dat we nog genoeg spelen in de klas’). In basisschool B wordt deze focus op welbevinden ook doorgetrokken naar het oudercontact. Daar wordt een oudercontact specifiek over welbevinden en niet over punten georganiseerd. Uit gesprekken met ouders en leerkrachten in verschillende scholen leren we dat een focus op welbevinden in het zorgbeleid zowel door leerkrachten als door ouders wordt geapprecieerd.

Een bezorgdhedenbox

In basisschool W wordt in één van de klassen in de lagere school gebruik gemaakt van een bezorgdhedenbox. Leerlingen mogen aan het einde van de dag een briefje schrijven over iets dat ze echt fijn vonden of over zorgen waarmee ze naar huis gaan. Deze briefjes komen in de bezorgdhedenbox terecht, waardoor de kinderen hun bezorgdheden 's avonds in de klas kunnen achterlaten. In deze school gaat men ook op zoek naar bestaande ondersteunende middelen om met sociaal-emotionele problemen om te gaan. Zo sloten zij zich bijvoorbeeld na geregelde conflicten op de speelplaats aan bij het wetenschappelijke KiVa-antipestprogramma.

De speelplaats: een plek om thuis te komen

De leerkrachten van basisschool DL hebben veel oog voor de speelplaats als een plek waar het welbevinden van kinderen gestimuleerd kan worden. Zo werd er een stille zone gecreëerd en is er spelmateriaal voor handen waar elke klas om de beurt mee kan spelen. Want, wanneer kinderen op de speelplaats leuke dingen kunnen doen, worden ze niet alleen meer uitgedaagd, maar is het gemis van hun ouders ook minder groot.

EEN KRITISCH BLIK

> Leerlingenparticipatie en zorg gaan hand in hand: Worden leerlingen bevroegd over hun voorkeuren met betrekking tot zorg? Soms worden goedbedoelde acties ondernomen in functie van de brede basiszorg voor een leerling, zonder hierover met de leerling zelf in gesprek te gaan. Sommige leerlingen vinden het misschien niet zo fijn om in spoor 3 van het sporenbeleid te zitten? Geef kinderen inspraak in hun leeraanpak en vermijd stigmatisering door de focus te leggen op de talenten van je leerlingen.

> Is er aandacht voor de minder taalvaardige leerlingen in kindcontacten? Is jullie aanpak van de kindcontacten voldoende laagdrempelig op vlak van taal? Maak je gebruik van pictogrammen of tekeningen tijdens de kindcontacten? Uit de gesprekken tijdens ons onderzoek kwam naar voor dat kindcontacten vaak meest succesvol zijn bij taalsterke leerlingen.

> Is er ook aandacht voor de allerkleinsten? Kindgesprekken zijn moeilijker te organiseren met kleuters, terwijl juist voor hen welbevinden en betrokkenheid sleutelbegrippen zijn voor hun latere functioneren in de klas. In onze kansensbank vind je inspiratie om gesprekken met kinderen over hun welbevinden op school op een speelse manier aan te pakken.

> Kindcontacten en brede basiszorg: Het organiseren van kindcontacten kan niet alleen een opstap zijn om in te spelen op het welbevinden van individuele kinderen, het kan ook bijdragen aan reflectie over hoe je de brede basiszorg als team kan versterken. Wat naar voor komt uit de kindcontacten kan vanuit een helikopterperspectief bekeken worden om nog beter te kunnen inspelen op de noden en behoeften van je leerlingenpubliek.

> Is er ruimte voor leerlingen om in de klas ook te spreken over wat er gebeurt op de speelplaats? Uit onze gesprekken met kinderen blijkt dat de speelplaats voor hen een erg belangrijk aspect is van het schoolleven. Wanneer we hen vragen wat zij niet zo leuk vinden op school, verwijzen zij vaak naar conflicten op de speelplaats. Leerlingen geven aan dat niet elke leerkracht op dezelfde manier met deze conflicten omgaat. Sommige leerkrachten laten toe dit in de klas na te bespreken, andere leerkrachten niet.

4. Samenwerking

Wanneer we het hebben over samenwerking in functie van brede basiszorg gaat dit zowel over samenwerking tussen professionals (schoolintern en -extern) als met ouders en leerlingen. Samenwerking is cruciaal bij het bieden van brede basiszorg. Het is onmogelijk te verwachten dat elke leerkracht de vaardigheden bezit om tegemoet te komen aan alle mogelijke diverse noden die leerlingen kunnen hebben. “Juist door samen te werken kunnen teamleden hun specifieke sterktes delen en elkaars zwaktes compenseren” (Vantieghem & Van de Putte, 2019, p. 19). Enkel op die manier kan brede basiszorg een gedeelde verantwoordelijkheid van het hele team worden. Het hele schoolteam en alle betrokken professionals bepalen de cultuur van samenwerking is en de sterkte van het zorgbeleid. Daarnaast zijn ook ouders en leerlingen belangrijke partners in het creëren van kansrijke omgevingen (Mitchell, 2014). Hierbij is het cruciaal dat de samenwerking gelijkwaardig en wederkerig is (De Mets, 2018; Ferbuyt et al., 2019). Uit ons onderzoek blijkt dat het inzetten op een open, transparante en positieve samenwerking met ouders als een belangrijke voorwaarde voor een goed zorgbeleid wordt ervaren. Maar het structureel inzetten op de inbreng van ouders in het schoolgebeuren is voor sommige scholen een uitdaging. Zo zagen

we bijvoorbeeld dat niet steeds alle ouders op de hoogte zijn van wie de zorgcoördinator is op hun school. Ook binnen het lerarenteam is de expertise van het zorgteam niet altijd gekend. Het sjabloon met de infografiek en de methodieken voor het schoolteam die je in deze kansbank vindt, kunnen helpen om de rolverdeling scherp te stellen.

INSPIRERENDE PRAKTIJKEN

Samen (uit)proberen

Teamteaching of co-teaching werd doorheen ons onderzoek vaak benoemd als een opportuniteit om de brede basiszorg te versterken. Op basisschool IM wordt er geëxperimenteerd met teamteaching voor wiskunde en schakelen ze een ondersteuner in om in kleine groepen te werken voor begripend lezen. Verschillende zorgcoördinatoren gaven doorheen ons onderzoek aan dat de expertise en begeleiding van het ondersteuningsnetwerk kansen biedt om niet alleen hulp te krijgen voor één bepaald kind, maar ook om op termijn de brede basiszorg en differentiatie voor de hele klas uit te breiden.

Samen kijken

Samenwerking binnen het schoolteam kan er ook uit bestaan dat er ruimte is om observaties over individuele kinderen samen met iemand van het zorgteam te bekijken en hierover af te stemmen. Uit ons onderzoek blijkt dat sommige leerkrachten vragende partij zijn om hun observaties van een individuele leerling af te toetsen met het beeld dat de zorgcoördinator over de leerling heeft. De kracht van samenwerking zit hem dus ook in de mogelijkheid om samen na te denken en te reflecteren over observaties van individuele leerlingen. Wanneer dit op een vlotte en efficiënte manier gebeurt aan de hand van een gedeeld

observatie- en rapporteringsinstrument, kan dit ook de administratieve werklast voor het zorg- en lerarenteam verminderen.

Heen-en-weer-schrift leerkracht en externe begeleiders

In basisschool BG wordt gewerkt met een heen-en-weer-schrift tussen klasleerkrachten en externe begeleiders (bv. logo, kiné) als communicatiekanaal. Ook ouders zijn op de hoogte van dit heen-en-weer-schrift en ervaren dit als een meerwaarde voor de vlotte opvolging van hun kind.

Ouderbabbels

Basisschool B organiseert ouderbabbels over specifieke thema's waarop alle ouders welkom zijn. Zo organiseerden ze ook een ouderbabbel over het thema 'zorg op school', waarop de zorgcoördinator, enkele zorgjuffen en een medewerker van het CLB aanwezig was. Tijdens deze informele babbels kunnen ouders hun bezorgdheden over het zorgbeleid in het algemeen uiten, maar wanneer ze met individuele bezorgdheden zitten over hun kind, kan dit ook besproken worden. Ouders appreciëren deze laagdrempelige manier van samenkomen, niet alleen om inspraak te kunnen hebben in belangrijke aspecten van het schoolleven, maar ook om ervaringen te delen als ouders onder elkaar.

De ouder als expert

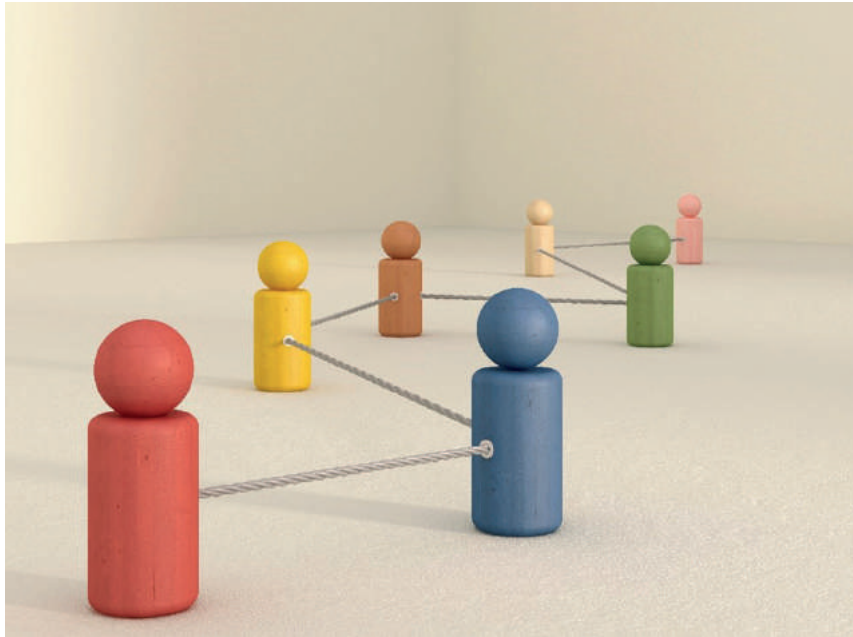
Op basisschool IM starten de zorgoudercontacten steeds vanuit de beleving van de ouders. Een oudergesprek over zorg zal starten vanuit de vraag ‘Hoe gaat dat thuis?’, om vandaaruit naar verdere acties te kijken. Dit toont de overtuiging dat ouders experts zijn over hun kind en dat zij vaak info of kennis hebben die de school nog niet heeft. Ook werken ze met een standaard document dat het verloop van een van zorgoudercontact structureert en dat kan dienen als verslag. Ouders nemen dit verslag mee naar huis en krijgen zo mee het eigenaarschap over het zorgtraject van hun kinderen in handen. Ook basisschool SJ hanteert een gelijkaardige werkwijze. Op deze school krijgen ouders op voorhand een agenda door van hun zorgoverleg met de mogelijkheid om agendapunten aan het overleg toe te voegen. Na afloop ontvangen ouders ook het verslag van dit zorgoverleg.

In de Teamteaching kaartjes vind je inspiratie en handvaten om teamteaching uit te proberen.

<https://www.arteveldehogeschool.be/projecten/teamteaching-samen-onderweg>

In het inspiratieboek

‘Warm, welkom en wederkerig: Naar een goede ouder-school-samenwerking’ (De Mets en collega’s, 2018) vind je meer tips voor een gelijkwaardig ouder-school partnerschap.

EEN KRITISCH BLIK

> **Wie is wie?** Een duidelijke rolverdeling is een belangrijke voorwaarde voor goede samenwerking. Dit geldt niet alleen binnen het schoolteam, maar ook naar externe onderwijs-professionals en naar ouders toe. Weten alle ouders wie de zorgcoördinator is op school? Weten alle leerlingen bij wie ze terecht kunnen met hun vragen of bezorgdheden? Worden nieuwe zorgmedewerkers ook steeds voorgesteld aan ouders?

> **De kracht van good practices:** Doorheen ons onderzoek merkten we op dat leerkrachten heel wat initiatieven ondernemen op vlak van brede basiszorg. Ruimte maken voor het delen van good practices biedt mogelijkheden voor leerkrachten en zorgteam om elkaar te inspireren op vlak van zorg, contacten met ouders, de concrete klaspraktijk... Dit kan ook over de kleuter en lagere school heen.

> **Worden externe hulpverleners ook als volwaardige collega's gezien?** Krijgt de CLB-medewerker ook toegang geven tot het leerlingvolgsysteem en Smartschool? Krijgen de ondersteuners ook toegang tot personeelslokaal? Krijgen externe onderwijspartners een vast plekje op school zodat die zich daar thuis kan voelen?

> **Terugkoppeling na een gesprek met ouders:** Worden er na een oudergesprek vervolgacties afgesproken? Worden ouders op de hoogte gehouden van wat er na hun vraag of gesprek nog is gebeurd op school? Het opvolgen van een oudergesprek en eventueel vastleggen van een vervolgesprek onderhoudt de verbondenheid en warme relatie met ouders. Daarbij is het van belang om acties en afspraken na een oudergesprek grondig te documenteren, zodat dit niet verloren gaat. Is er een standaardsjabloon waarop dit genoteerd kan worden?

> **Durven jullie je zorgen te delen met collega's?** Wachten leerkrachten bij jullie op school lang om signalen over leerlingen door te geven? Of worden bezorgdheden snel gedeeld?

> **Durven jullie je zorgen te delen met ouders?** Enkele ouders uit onze studie gaven aan dat zij zelf hun bezorgdheden voor hun kind bij de school moeten aanklaarten, dat zij degenen zijn die aan de alarmbel trekken. Wachten jullie tot een vast tijdstip waarop een oudercontact gepland om over bezorgdheden te communiceren?

> **Durf te stoeven over brede basiszorg:** Scholen nemen vaak mooie initiatieven in functie van brede basiszorg. Communiceren jullie over deze initiatieven naar de ouders?

Wie kan je zoal betrekken?

In de kwaliteitszorg van brede basiszorg zien we vier belangrijke groepen om te betrekken. Het schoolteam (de directie & zorgcoördinator, het zorgteam en alle leerkrachten), de leerlingen, ouders en onderwijspartners.

Het schoolteam

Directie

De directie heeft een sleutelrol in het faciliteren en ondersteunen van de uitbouw van een (zorg)beleid (Struyf, Adriaensens, & Verschueren, 2013). De rol van de directie ligt vooral in het scheppen van een kader, het creëren van tijd voor planning en overleg, het voorzien van continuïteit bij samenwerking, het zorgen voor compatibiliteit tussen leerkrachten en het bieden van professionaliseringskansen (Ferbuyt, De Schauwer, & Struyf, 2019). Uit ons onderzoek blijkt dat de ondersteuning van een directie als een hefboom voor een sterk zorgbeleid wordt ervaren. Dit gaat enerzijds over het opvolgen van de aanpak en organisatie van het zorgbeleid en anderzijds over de mate waarin de directie de visie van het zorgteam deelt en mee uitdraagt.

“Het zorgteam en de directie evolueren samen, de directie volgt de visie van het zorgteam voor zorg en is ook aanwezig op zorgoverleg.” (Zorgcoördinator basisschool IM)

In het proces van kwaliteitszorg is het belangrijk voldoende flexibiliteit in te lassen en tijd te voorzien in het uurrooster zodat de andere leden van het schoolteam de ruimte hebben om gehoord te worden en in overleg te gaan. Dit is belangrijk om het nodige draagvlak te creëren om tot een gedragen kwaliteitsverbetering te komen.

Het zorgteam

Het zorgteam dat aangestuurd wordt door de zorgcoördinator heeft een resem aan zorgtaken die zowel coördinerend zijn als ondersteunend. De taken van het zorgteam situeren zich zowel op het niveau van de school, de leerkracht als de leerling en richten zich zowel op leerlingen, leraren, ouders en externen. Het zorgteam en in het bijzonder de zorgcoördinator heeft hierdoor een sleutelrol in het verbinden van perspectieven. Het helikopterperspectief dat de zorgcoördinator opneemt vormt een belangrijke hefboom voor het succes van het zorgbeleid op een school. De zorgcoördinator vormt de spil van de samenwerking tussen de verschillende betrokken actoren: leerkrachten, ouders, leerlingen en het CLB of andere onderwijspartners. Een goede verbinding tussen de leerkrachten en zorgmedewerkers draagt bij tot een goed zorgbeleid. In de meeste scholen is er een veelheid aan behoeften waar een beperkt aantal middelen op vlak van tijd, personeel en financiering tegenover staat (Struyf et al., 2013). Het maken van doordachte keuzes die zoveel mogelijk leerlingen ten goede komen kan belangrijk zijn in de kwaliteitszorg van het zorgbeleid.

“De zorgleerkrachten zijn echte partners in crime voor de kinderen én de leerkrachten” (Leerkracht basisschool SJ)

Leerkrachten

Het bieden van brede basiszorg is een uitdaging waar elke leerkracht voor staat (Struyf et al., 2013). Leerkrachten staan doorgaans vrij positief tegenover de aanwezigheid van diverse leerlingen, maar zitten tegelijk met heel wat vragen over hoe ze dat dagelijks moeten aanpakken (Vantieghem, Van Avermaet, Groenez, & Lambert, 2018). Zeker in grote klasgroepen met een diversiteit aan zorgbehoeften geven leerkrachten aan dat ze het moeilijk hebben om kwaliteitsvol onderwijs te bieden (Jansegers & Vanpeperstraete, 2012). Leerkrachten hun stem meenemen is dan ook nodig om de balans tussen hun draagkracht en -last te bewaren binnen het ruimere zorgbeleid.

Leerlingen

Als het gaat over zorg in onderwijs zijn kinderen altijd een betrokken partij. Als we een echte inclusieve schoolcultuur beogen, is het belangrijk om leerlingen te vragen hoe zij de zorg op school zien en ervaren (Roose & Wilssens, 2019). We vinden het daarom belangrijk om leerlingen te horen en betrekken als actieve partners. Zo geef je leerlingen in de eerste plaats het signaal dat de school het belangrijk vindt hun stem te horen. Bovendien kan het perspectief van leerlingen verder richting geven aan de keuzes die worden gemaakt binnen de brede basiszorg.

Het is echter niet evident om de inspraak van kinderen te realiseren. Dit merkten we zelf als onderzoekers ook op tijdens de gesprekken met kinderen. Toch blijkt uit onze bevraging bij leerkrachten, zorgcoördinatoren en directies dat het ontdekken van zorgnoden en uitstippelen van begeleiding sámen met de leerling als een belangrijke succesfactor voor een goed zorgbeleid wordt ervaren. Om dat te kunnen doen, is allereerst een goede band met leerlingen van belang.

In de Toolbox Participatie in de klas, of kortweg par.k vind je verschillende methodieken om met leerlingen in gesprek te gaan.

www.arteveldhogeschool.be/participatieinde-klas/toolbox/

Ouders

Scholen maken een constante evenwichtsoefening tussen de verwachtingen die ouders van leerkrachten hebben en omgekeerd. Wanneer deze verwachtingen onduidelijk of in onevenwicht zijn, kan dit snel tot wantrouwen en frustratie leiden. Daarom hebben we hier oog voor het inzetten op een open, transparante en positieve samenwerking met ouders in de communicatie rond brede basiszorg. Dit vraagt een continue inspanning en zoektocht van de school om de relatie met ouders warm te houden.

Veel scholen zijn bereid om ouders te betrekken door te peilen naar hun tevredenheid. Toch ervaren scholen het nog vaak als een drempel om ouders actief te laten participeren aan het zorgbeleid (Jansegers & Vanpeperstraete, 2012). Sommige ouders vinden het fijn om een meer actieve rol te spelen in de basiszorg voor hun kinderen zonder hierbij de lesopdracht van de leerkracht te willen overnemen. We kunnen daarbij denken aan initiatieven als ‘leesouders’ of ‘schilouders’. Ouders van kinderen met specifieke onderwijsbehoeften, gaan soms zelf op zoek naar expertise en kennis rond de problematiek waarmee zij en hun kind geconfronteerd worden. Enkele ouders uit ons onderzoek toonden zich enerzijds erg bereid om deze expertise met het schoolteam te delen, maar voelden anderzijds ook schroom om hier zelf initiatief in te nemen vanuit het idee zich niet te willen opdringen of bemoeien.

De uitspraak ‘Ik ben gewoon een mama’ die een ouder deed tijdens ons onderzoek toont de verlegenheid aan die sommige ouders voelen om hun kennis expertise met de school te delen.

Het betrekken van ouders kan verschillende vormen aannemen. De participatieladder onderscheidt 5 treden, waarbij de betrokkenheid intenser wordt naarmate men hoger op de ladder klimt: (1) informeren, (2) raadplegen, (3) adviseren, (4) coproduceren, (5) (mee)beslissen (Expoo, n.d.). Het informeren begint bij transparantie over de structuur van het zorgteam en wie daarin welke rol opneemt. Tijdens ons onderzoek merkten we op dat de meeste ouders eerder vragende partij zijn voor de eerste drie treden van de ladder. Ouders willen vooral op geregelde tijdstippen op de hoogte gehouden worden van wat er gebeurt op vlak van zorg. Voor elke vorm van samenwerking is het in elk geval belangrijk om helder te zijn over ieders rol in de samenwerking. Het afstemmen van deze verwachtingen in functie van brede basiszorg kan via de kanskaarten die zich op ouders richten.

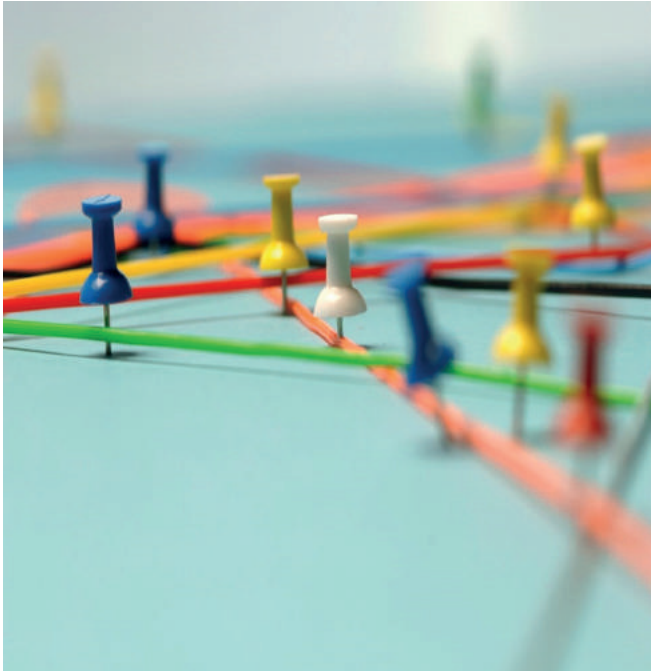
Uit het onderzoek kwam ook de antennefunctie van de ouderraad naar voor. Deze kan signalen van ouders opvangen en doorgeven aan de directie. De kanskaart ‘Rond de tafel met ouders’ kan zo ingezet worden binnen de ouderraad maar ook door de ouderraad die met andere ouders rond de tafel kan zitten.

Omgekeerd kan de ouderraad ook meehelpen om informatie vanuit de school te laten doorstromen naar alle ouders. Zo kan de ouderraad een actieve rol opnemen bij het verspreiden van een uitnodiging voor een groeps gesprek met ouders of een tevredenheidsenquête onder ouders.

Wanneer diverse ouders deel uitmaken van de ouderraad, stijgt de kans om alle ouders te bereiken. Omdat de ouderraad slechts een beperkt aantal ouders vertegenwoordigt, blijft het van belang om als school de informatie die wordt toegelicht op het oudercomité ook terug te koppelen naar alle ouders. Uit ons onderzoek blijkt vooral een diversiteit aan communicatiemogelijkheden tussen ouders en de school een sterkte. Ouders waarderen zowel de informele contacten als de meer formele oudercontacten.

Brugfiguren kunnen een belangrijke schakel zijn om ouders wegwijs te maken in brede basiszorg. Zij kunnen een leidende rol opnemen bij de kanskaarten die zich richten naar ouders.

“Als school vinden we het belangrijk om ieders expertenrol binnen de brede basiszorg te benoemen. De leerkracht is expert op school en ouders zijn experts thuis.” (Zorgcoördinator Basisschool DL)

Onderwijspartners

Met onderwijspartners bedoelen we alle schoolexterne actoren die de zorg op school mee kunnen versterken en het zorgbeleid mee kunnen vormgeven. We denken hierbij aan inclusieondersteuners, Centra voor Leerlingenbegeleiding (CLB), en andere externe hulpverleningsdiensten en begeleiders uit het welzijnswerk. De pedagogische begeleidingsdienst kan scholen ondersteunen in het evalueren en uitbouwen van het zorgbeleid. Samenwerking met deze onderwijspartners kan inzichten opleveren zowel voor de ondersteuning van individuele leerlingen als voor het algemeen zorgbeleid. Een focus op de behoefte van de leerling, bereidheid om de eigen werkzaamheden in vraag te stellen, het formuleren van duidelijke doelstellingen, korte communicatielijnen en goed onderling contact, zijn enkele succesfactoren voor de samenwerking met partners uit verschillende disciplines (de Waal, 2018).

De succesfactoren voor een goede samenwerking met het CLB die we vanuit ons onderzoek naar voor kunnen schuiven, sluiten hierbij aan. De kracht van een goede samenwerking tussen het CLB en de school ligt enerzijds in de vertrouwensrelatie die tussen beide partijen werd opgebouwd en anderzijds in de vlotte bereikbaarheid van elke partij (via GSM, mail, Smartschool).

Een snelle communicatie en vlotte opvolging kan worden vergemakkelijkt door de CLB- medewerker ook een Smartschool account te geven.

Het decreet betreffende de leerlingenbegeleiding in het basisonderwijs, het secundair onderwijs en de centra voor leerlingenbegeleiding van 2018 stelde de rollen van elke onderwijspartner op scherp wat betreft begeleiding en zorg voor individuele leerlingen (Onderwijs Vlaanderen, 2018). Schoolondersteuning op vlak van zorg is daarbij niet langer een bevoegdheid van het CLB (Katholiek Onderwijs Vlaanderen, 2018). Wat betreft brede basiszorg oefent het CLB de signaalfunctie uit. Vanuit hun consultatieve begeleiding van specifieke leerlingen of een groep leerlingen kunnen zij signalen geven aan de school, die op basis daarvan bepaalde problematieken meer aandacht kunnen geven in hun brede basiszorg. Daarnaast kan de school ondersteuning krijgen van de pedagogische begeleidingsdienst (PBD) bij uitwerken, implementeren en evalueren van het zorgbeleid. Deze kansenbank biedt de mogelijkheid om de dialoog tussen de school, het CLB en de PBD te versterken.

Schooloverstijgend kan zorg ook op het niveau van de scholengemeenschap of lokale overlegplatformen opgenomen worden. Uit ons onderzoek blijkt dat de scholengemeenschap voor sommige scholen een platform creëert waarbinnen scholen elkaar kunnen inspireren en afstemmen over zorgbeleid, maar ook ruimer over bv. de pedagogische visie van de school. Binnen sommige scholengemeenschappen bestaan ook specifieke overlegplatformen voor zorgcoördinatoren.

Ook samenwerking met het buitengewoon onderwijs behoort tot de mogelijkheden. Belangrijk in deze samenwerkingsverbanden is dat er voldoende afstemming gebeurt over wie welke rol opneemt in de zorg en de kwaliteitszorg ervan.

Tot slot

Deze toolbox kwam tot stand dankzij de praktijkgericht wetenschappelijke onderzoeks-financiering van Arteveldehogeschool met Elisabeth De Schauwer (UGent – vakgroep orthopedagogie) als extern promotor. Bijzondere dank gaat uit naar alle directies, zorgcoördinatoren, leerkrachten, leerlingen, ouders en CLB-medewerkers die zich open stelden om hun perspectieven met ons te delen. Hun inbreng was van cruciaal belang om deze toolbox vorm te geven. Daarnaast gaat onze dank uit naar alle leden van de adviescommissie die dit project mee opvolgden. Hun kritisch blik, ideeën en inspiratie waren steeds een verrijking tijdens het proces.

Bronnen

De Mets, J., Peleman, B., Seghers, M., Vervaeet, V. & Van Laere, K. (Ed.) (2018). *Warm, welkom en wederkerig. Naar een goede ouder-school samenwerking. Inspiratieboek voor kleuteronderwijs*. Gent: VBJK / SDL / Ugent.

De Waal, V. (2018). *Interprofessioneel werken en innoveren in teams. Samenwerking in nieuwe praktijken*. Uitgeverij Coutinho: Bussum.

Expoo. (n.d.). Theoretisch kader: De participatieladder. Retrieved from: <https://www.expoo.be/de-participatieladder>

Ferbuyt, N., De Schauwer, E., & Struyf, E. (2019). Samenwerking als wondermiddel voor inclusie? In W. Vantieghem & I. Van de putte (Eds.), *vol potentieel. Krachtig lesgeven in diversiteit*. (pp. 125-138). Leuven / Den Haag: Acco.

Griful-Freixenet, J., & Van de Putte, I. (2019). BKD, UDL, ZDT ... wat haal ik uit die lettersoep? In W. Vantieghem & I. Van de Putte (Eds.), *Vol potentieel. Krachtig lesgeven in diversiteit* (pp. 109-124). Leuven / Den Haag: Acco.

Jansegers, K., & Vanpeperstraete, L. (2012). *Onderwijskwaliteit voor iedereen. Praktijkgids voor kwaliteitsontwikkeling op school*. Leuven / Den Haag: Acco.

Katholiek Onderwijs Vlaanderen. (2018). Toelichting bij het decreet betreffende de leerlingenbegeleiding in het basisonderwijs, het secundair onderwijs en de centra voor leerlingenbegeleiding. Retrieved from: https://pincette.katholiekonderwijs.vlaanderen/meta/properties/dc-identificer/MLER_069

Kenniscentrum Potential. (n.d.-a). Fase 0: brede basiszorg. Retrieved from <https://kenniscentrumpotential.be/kenniscentrum/detail/fase-0-brede-basiszorg#heading0>

Kenniscentrum Potential. (n.d.-b). Vijf competenties voor inclusie. Retrieved from <https://kenniscentrumpotential.be/kenniscentrum/detail/vijf-competenties-voor-inclusie>

Mahieu, P., & Verhoeven, K. (2019). Schoolcultuur. Het hart van de school, met vier kamers. *Impuls*, 49(3), 121-146.

Mitchell, D. (2014). *What really works in special and inclusive education: Using evidence-based teaching strategies*. London and New York: Routledge.

Onderwijsinspectie. (2019). *Onderwijsspiegel. Jaarlijks rapport van de onderwijsinspectie*. Mechelen: Drukkerij Michiels.

Onderwijs Vlaanderen. (2014). Grote lijnen van het M-decreet. Retrieved from: <https://onderwijs.vlaanderen.be/nl/grote-lijnen-van-het-m-decreet#Zorgcontinuüm>

Onderwijs Vlaanderen. (2018). Decreet betreffende de leerlingenbegeleiding in het basisonderwijs, het secundair onderwijs en de centra voor leerlingenbegeleiding. Retrieved from: <https://data-onderwijs.vlaanderen.be/edulex/document.aspx?docid=15236>

Onderwijs Vlaanderen. (2021). Naar een decreet leersteun voor leerlingen met specifieke onderwijsbehoeften. Retrieved from: <https://onderwijs.vlaanderen.be/nl/naar-een-decreet-leersteun-voor-leerlingen-met-specifieke-onderwijsbehoeften#conceptnota>

Pameijer, N., van Beukering, T., Schulpen, Y., & Van de Veire, H. *Handelingsgericht werken op school. Samen met leerkracht, ouders en kind aan de slag*. Leuven / Voorburg: Acco.

Prodia. (n.d.). Fase 0 - brede basiszorg. Retrieved from: <https://www.prodiagnostiek.be/?q=node/2>

Prodia. (2015). Zorgcontinuüm in de leerlingenbegeleiding. Retrieved from https://www.prodiagnostiek.be/materiaal/ADP_Zorgcontinu%C3%BCm%20in%20de%20leerlingenbegeleiding.pdf op 5 maart 2020.

Roose, I., & Wilssens, M. (2019). Op weg naar inclusieve schoolculturen: zit het in de muren? In *Vol potentieel. Krachtig lesgeven in diversiteit* (pp. 255-270). Leuven / Den Haag: Acco.

Ryan, R. M., & Deci, E. L. (2000). Self-determination theory and the facilitation of intrinsic motivation, social development, and well-being. *American Psychologist*, 55(1), 68-78.

Struyf, E., Adriaensens, S., & Verschueren, K. (2013). *Geïntegreerde zorg op school. Een inspiratieboek voor de praktijk*. Leuven / Den Haag: Acco.

Struyven, K., Coubergs, C., Gheysens, E., & Engels, N. (2015). *Ieders leer-kracht. Binnenklasdifferentiatie in de praktijk*. Leuven / Den Haag: Acco.

Vantiëghem, W., Van Avermaet, P., Groenez, S., & Lambert, M. (2018). *Diversiteitsbarometer Onderwijs Vlaamse Gemeenschap*. In *Diversiteitsbarometer Onderwijs* (pp. 47-193). Brussel: Unia.

Vantiëghem, W., & Van de Putte, I. (2019). Potential: Power to teach all! In W. Vantiëghem & I. Van de Putte (Eds.), *Vol potentieel. Krachtig lesgeven in diversiteit* (pp. 15-24). Leuven / Den Haag: Acco.

